

Damian Szacawa

Finlandia u progu prezydencji Alexandra Stubba: ciągłość i zmiana

Wybory prezydenckie w Finlandii wygrał Alexander Stubb, który 11 lutego 2024 r., w drugiej turze, niewielką różnicą głosów pokonał Pekkę Haavisto. W systemie politycznym Finlandii kompetencje prezydenta dotyczą głównie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. W tej domenie przyszły prezydent zamierza kontynuować linię swojego poprzednika – Sauli Niinistö (2012-2024). Prezydent elekt zwraca uwagę na szereg wyzwań i zapowiada nową erę, opartą na ugruntowaniu pozycji Finlandii w NATO, pogłębieniu stosunków dwustronnych z kluczowymi partnerami oraz konsekwentnym izolowaniu Rosji.

Wyniki drugiej tury wyborów prezydenckich: niewielka wygrana faworyta. Przy frekwencji wynoszącej 70,7% Alexander Stubb został wybrany na trzynastego prezydenta Finlandii, który 1 marca 2024 r. rozpocznie swoją sześcioletnią kadencję¹.

Alexander Stubb uzyskał 51,6% głosów (głosowało na niego niecałe 1,6 mln Finów) i wygrał niewielką różnicą głosów ze swoim konkurentem – Pekką Haavisto (48,4%, niemal 1,5 mln głosów). Wygrana Stubba nie była zaskoczeniem, ponieważ był on jednym z faworytów sondaży, przeprowadzanych regularnie w ostatnim kwartale 2023 r. i na początku 2024 r. Zwyciężył również w pierwszej turze wyborów (28 stycznia 2024 r.), w której zdobył najwięcej głosów ([„Komentarze IEŚ”, nr 1046](#)). Pomimo tego końcowe wyniki obu kandydatów były bardzo zbliżone i najniższe w historii wyborów prezydenckich w Finlandii (różnica to tylko 3,2 p.p.). Z pewnością prezydentowi elektowi pomogła udana i widoczna kampania. W jej trakcie udało mu się uniknąć wpadek, z których był znany w latach 2004-2016, gdy piastował kilka ważnych stanowisk politycznych, m.in. funkcję premiera Finlandii (2014-2015), ministra spraw zagranicznych (2008-2011), ministra spraw europejskich i handlu (2011-2014) oraz ministra finansów (2015-2016). Konsensualny charakter kampanii, w której kandydaci odnosili się do siebie z szacunkiem, został dostrzeżony również w mediach międzynarodowych, komentujących przebieg i wyniki wyborów.

Kompetencje prezydenta Finlandii. Obecny zakres uprawnień prezydenta Finlandii znacząco różni się od tego z czasów zimnej wojny. W latach 1956-1982 funkcję tę sprawował Urho Kalevi Kekkonen, który czterokrotnie zdobywał urząd w systemie kolegiów prezydenckich. W tym okresie prezydent zarządzał relacjami z ZSRR i wykorzystywał je do kształtowania niemal każdej dziedziny polityki. Istotnym składnikiem tych stosunków była praktyka układania i dostosowywania polityki do oczekiwań Związku Radzieckiego, określana mianem finlandyzacji. Po zakończeniu zimnej wojny uprawnienia prezydenta zostały ograniczone: utracił on możliwość jednostronnego rozwiązania parlamentu i rozpisania nowych wyborów. Zgodnie z reformą przeprowadzoną w 1991 r. prezydent jest wybierany na sześcioletnią kadencję w wyborach powszechnych, dwuetapowych (jeśli żaden z kandydatów nie uzyska wymaganej większości) i ponownie może być wybrany tylko raz.

Zmiana ta oznaczała przejście od systemu półprezydenckiego w kierunku republiki parlamentarno-gabinetowej. Prezydent jest głową państwa, a jego kompetencje w polityce wewnętrznej są ograniczone. Powołuje i odwołuje ministrów, niektórych wysokich rangą urzędników służby cywilnej i sędziów Sądu Najwyższego. Wreszcie, na wniosek premiera prezydent może, w uzasadnionych przypadkach, zarządzić przedterminowe wybory

¹ Podobnie jak w pierwszej turze, rekordowa liczba obywateli (ok. 2 mln, tj. 46,4%) oddała głos w trakcie głosowania przedterminowego, które było możliwe w dniach 31 stycznia – 6 lutego 2024 r. (poza granicami Finlandii głosowanie przedterminowe zakończyło się 3 lutego 2024 r.).

parlamentarne. Prezydent ma konstytucyjną rolę w polityce zagranicznej, którą prowadzi we współpracy z rządem. Jest także głównym dowódcą sił obronnych Finlandii i reprezentuje Finlandię na spotkaniach NATO.

Ustępujący prezydent Sauli Niinistö (2012-2024) zdołał wypracować sobie bardzo wysokie poparcie społeczne – jego działania pozytywnie ocenia ponad 90% Finów. Przez większość obywateli Niinistö, określany czasem mianem „zaklinacza Putina” (ze względu na utrzymywanie przed pełnoskalową agresją Rosji na Ukrainę osobistych relacji z prezydentem Władimirem Putinem, które kilkakrotnie pozwoliły Finlandii na obniżenie napięcia, np. w trakcie kryzysu migracyjnego 2015-2016), postrzegany był jako przywódca stabilny, ostrożny i rozważny. Jego poglądy na sprawy międzynarodowe rzadko były kwestionowane przez innych polityków, a wypowiedzi były odbierane przez pryzmat wyznaczania i definiowania trendów w polityce zagranicznej i bezpieczeństwa.

Kontynuacja polityki zagranicznej prezydenta Niinistö. Prezydent elekt Stubb obejmuje urząd w trudniejszej niż jego poprzednik sytuacji międzynarodowej ([„Komentarze IEŚ”, nr 901](#)). Dla Finlandii, graniczącej na odcinku 1340 kilometrów z Rosją, oznacza to, że polityka zagraniczna ma ponownie wymiar wręcz egzystencjalny. Utrzymująca się presja migracyjna na wschodnią granicę ([„Komentarze IEŚ”, nr 1005](#)) oraz pojawiające się przypadki nielegalnego przekraczania „zielonej” granicy przyczyniły się do podjęcia decyzji o przedłużeniu zamknięcia wszystkich przejść granicznych z Rosją do połowy kwietnia 2024 r. oraz pobytu funkcjonariuszy FRONTEX-u do lata 2024 r. Zauważalne są również nowe wyzwania o charakterze asymetrycznym, dotyczące m.in. szpiegostwa, zakłócania sygnału GPS, wrogich działań w cyberprzestrzeni oraz dezinformacji ([„Komentarze IEŚ”, nr 1043](#)).

Pierwsze wypowiedzi prezydenta elekta wskazują, że chce on kontynuować linię prezydenta Niinistö, której efektem był „kopernikański przewrót” w doktrynie i praktyce polityki bezpieczeństwa Finlandii, związany z akcesją do NATO i rezygnacją z polityki niezaangażowania ([„Prace IEŚ” nr 13/2023](#)). Debaty dotyczące kierunków polityki międzynarodowej w trakcie kampanii prezydenckiej dowiodły, że ta linia polityki cieszy się ogromnym poparciem społeczeństwa i polityków różnych partii. Zatem w najbliższym okresie polityka zagraniczna Finlandii będzie się opierała na umacnianiu członkostwa w NATO, polityce wobec Rosji opartej na skutecznym odstraszaniu, wzmacnianiu obrony narodowej (pomimo konieczności prowadzenia restrykcyjnej polityki fiskalnej i redukcji długu publicznego, wydatki na obronę szacowane są na poziomie 2,3% PKB) i kontynuacji wsparcia dla walczącej Ukrainy (łączna wartość dotychczasowej pomocy dla Ukrainy wynosi 2,3 mld euro).

Nowa era i elementy zmiany. Obok kontynuacji linii Niinistö, prezydent elekt Stubb zapowiada otwarcie nowego okresu obecności Finlandii w NATO, co oznacza, że era pozimnowojennego militarnego niezaangażowania dobiegła końca. Najważniejszym zadaniem Stubba, zadeklarowanym przez niego w trakcie pierwszej konferencji prasowej, jest umocnienie Finlandii w rdzeniu NATO. Wraz z oczekiwanym zakończeniem procesu rozszerzenia Sojuszu o Szwecję, konieczna jest dalsza integracja Fińskich Sił Zbrojnych ze strukturami NATO. W trakcie spotkania ministrów obrony NATO w Brukseli 15 lutego 2024 r., minister obrony Finlandii Antti Häkkinen przedstawił gotowość do przyjęcia niższego szczebla dowodzenia sił lądowych NATO, dowództwa części sił wzmocnionej wysuniętej obecności (prawdopodobnie w formie jednostki integracji sił NATO – NFIU), a także wspierania działań wywiadowczych i obserwacyjnych Sojuszu. Wszystkie te działania mają umożliwić poprawę świadomości dotyczącej sytuacji bezpieczeństwa i ruchów wojskowych w Europie Północnej.

Istotnym elementem umocnienia pozycji Finlandii w sferze bezpieczeństwa będzie również pogłębienie stosunków dwustronnych – przede wszystkim z USA (niezależnie od tego, kto będzie rządził po wyborach 5 listopada 2024 r.), z państwami nordyckimi i bałtyckimi oraz Wielką Brytanią. Alexander Stubb zapowiada również konsekwentne izolowanie Rosji, co będzie pewną nowością w historii politycznej Finlandii, ponieważ w przeszłości kontakty z prezydentem Rosji należały do głównych zadań prezydenta. Zmiana ta wynika z faktu, iż w dającej się przewidzieć przyszłości między Helsinkami a Moskwą nie będzie żadnych stosunków politycznych, a sam Stubb określa politykę Rosji jako imperialistyczną, rewizjonistyczną, ekspansywną

i agresywną². Oznacza to również, że prezydent elekt Stubb będzie prawdopodobnie chciał znaleźć dla siebie miejsce w innych obszarach polityki międzynarodowej, zdominowanej dotychczas przez rząd. Dotyczy to m.in. spraw UE, którymi interesuje się zawodowo i naukowo od dawna (w tym wspólną polityką zagraniczną i bezpieczeństwa), oraz relacji z Chinami i państwami zaliczanymi do tzw. Globalnego Południa. Stubb, określający siebie w trakcie kampanii mianem „realisty opartego na wartościach”, w dotychczasowych wypowiedziach dał się poznać jako zwolennik ograniczania ryzyka (de-risking) nadmiernego uzależnienia się od Chin, a nie zerwania z chińską gospodarką (decoupling).

Wnioski

- Jest mało prawdopodobne, aby wybór Stubba spowodował zauważalne zmiany w polityce zagranicznej i bezpieczeństwa Finlandii. Po wstąpieniu do NATO w kwietniu 2023 r., Finlandia opiera je na członkostwie w Sojuszu, polityce wobec Rosji zorientowanej na odstraszenie, silnej obronie narodowej i kontynuacji zdecydowanego wsparcia dla Ukrainy.
- Prezydent elekt Stubb znany jest z jednoznacznych poglądów i niewielkiej dyscypliny w trakcie wypowiedzi publicznych. Wprawdzie zamierza kontynuować linię prezydenta Niinistö, będzie jednak chciał dopasować styl sprawowania urzędu do swojej osobowości. W tym celu będzie dążył do wypracowania nowego sposobu działania w stosunkach z rządem (w tym zwłaszcza nieformalnych relacji z premierem i kluczowymi ministrami: ministrem obrony i ministrem spraw zagranicznych) oraz parlamentem. Prawdopodobnie będzie się starał osiągnąć podobny poziom popularności społecznej jak jego poprzednik. Tym niemniej, ze względu na międzynarodowe otoczenie Finlandii i dotychczasowe silne poparcie poprzednich działań Niinistö, przed prezydentem elektem Alexandrem Stubbem niełatwe zadanie.

² EUI, *Alex Stubb on why Mearsheimer is wrong about the war in Ukraine*, 08.07.2022, <https://www.eui.eu/news-hub?id=alex-stubb-on-why-mearsheimer-is-wrong-about-the-war-in-ukraine>